

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ АР КРИМ

Розглянуто наявні підходи до оцінювання фінансового стану, його складових та ефективності діяльності малих підприємств. Розраховано інтегральний коефіцієнт фінансового стану та економічної діяльності малих підприємств за видами економічної діяльності. Побудовано моделі залежності рівня платоспроможності малих підприємств від узагальнюючих показників.

Ключові слова: малі підприємства, нормовані показники, інтегральна оцінка, фінансовий стан.

Результати аналізу наявних підходів до оцінювання фінансового стану та ефективності діяльності малих підприємств показали, що найбільш поширеними прийомами дослідження фінансового стану є горизонтальний та вертикальний аналіз балансу, визначення показників структури та динаміки. Як правило, фінансовий стан малих підприємств оцінюється на основі системи показників, які характеризують платоспроможність та ліквідність підприємств, ефективність діяльності оцінюється за індикаторами ділової активності та ефективності витрат і капіталу. Для комплексної оцінки діяльності малого бізнесу доцільне використання інтегральних показників розвитку та ефективності діяльності малих підприємств, які дозволять охарактеризувати розвиток малих підприємств регіону, виявити розбіжності у розвитку та ефективності функціонування за регіонами та видами економічної діяльності та врахувати їх при формуванні регіональних програм розвитку підприємницької діяльності.

Вагомий внесок у розвиток економіко- і математико-статистичних методів, які є базою для здійснення статистичних досліджень будь-яких економічних явищ і процесів, зробили такі вітчизняні вчені-статистики, як: С. Герасименко, А. Головач, А. Єріна, Г. Ковалевський, Н. Ковтун, Г. Купалова, Р. Моторин, М. Огай, В. Швець та інші. Однак деякі питання, пов'язані із організаційними засадами проведення статистичного вивчення малого бізнесу в окремих регіонах України, залишаються недостатньо опрацьованими та потребують подальшого розвитку та вдосконалення.

Метою дослідження виступає інтегральна оцінка показників розвитку та ефективності діяльності малих підприємств на прикладі АР Крим.

Оцінювання фінансового стану малих підприємств АР Крим було здійснено на основі аналізу нормованих індикативних показників балансу за 2010 р. [1, с. 64]. Отримані результати дозволяють зробити висновок, зокрема, про недостатній розвиток фінансової стійкості малих підприємств в АР Крим. Узагальнюючий коефіцієнт фінансової стійкості у 2010 р. становить 0,558. Основними індикативними змінними, що знизили узагальнюючу оцінку, є коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами (0,320) та коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (0,525).

Однак застосований підхід дозволив здійснити оцінку малих підприємств АР Крим за секціями за КВЕД.

Проведений аналіз показав, що найбільш фінансово стійкими є підприємства секції «Фінансова діяльність» (рис. 1).

Для ілюстрації здійснених розрахунків використано підхід, викладений у [2; 3].

Результати, наведені на рис. 1, ілюструють достатньо високу платоспроможність підприємств секції J за всіма індикативними показниками, що робить цей вид діяльності достатньо привабливим для потенційно нових суб'єктів малого бізнесу. Найвищим рівнем характеризується співвідношення власного капіталу і активів підприємств (коефіцієнт автономії = 0,917), а також рівень співвідношення з активами позикового капіталу (Коефіцієнт фінансової залежності = 0,917). Зазначені оцінки є в 1,3 раза вищими за секцією J порівняно з малими підприємствами регіону АР Крим загалом.

З метою проведення комплексного аналізу запропонований підхід був застосований для оцінювання всіх складових фінансового стану та економічної ефективності суб'єктів підприємницької діяльності, а саме - за групами показників: платоспроможності, ліквідності, ділової активності, ефективності витрат і капіталу.

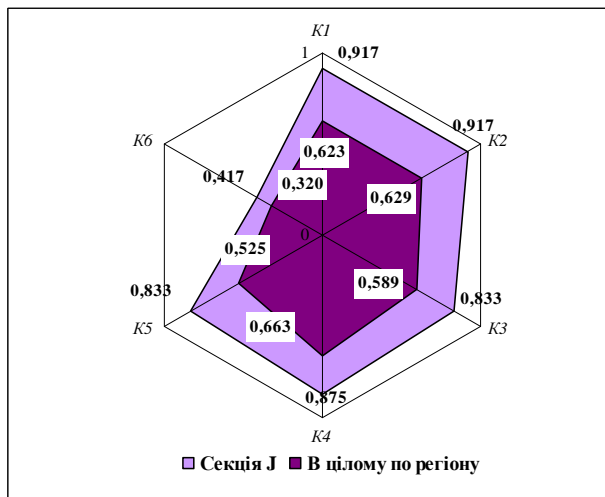
Так узагальнюючий коефіцієнт ліквідності у 2010 р. становить 0,585. Основними індикативними змінними, що знизили узагальнюючу оцінку, є коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (0,481).

Проведений аналіз за секціями КВЕД показав, що найбільш ліквідними є підприємства секції «Фінансова діяльність» (рис. 2).

Результати, приведені на рис. 2, ілюструють достатньо високу ліквідність підприємств секції J за всіма індикативними показниками. Найвищим рівнем характеризується співвідношення оборотних активів із поточними зобов'язаннями (коефіцієнт загальної ліквідності = 0,875). Оцінки цього показника майже в 1,5 рази вищі за секцією J порівняно з малими підприємствами регіону АР Крим загалом.

Узагальнюючий коефіцієнт ділової активності по регіону АР Крим у 2010 р. становить 0,665. Основними індикативними змінними, що знизили узагальнюючу оцінку, є коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (0,450).

Проведений аналіз за секціями КВЕД показав, що найбільш ліквідними є підприємства секції «Діяльність транспорту та зв'язку» (рис. 3.).

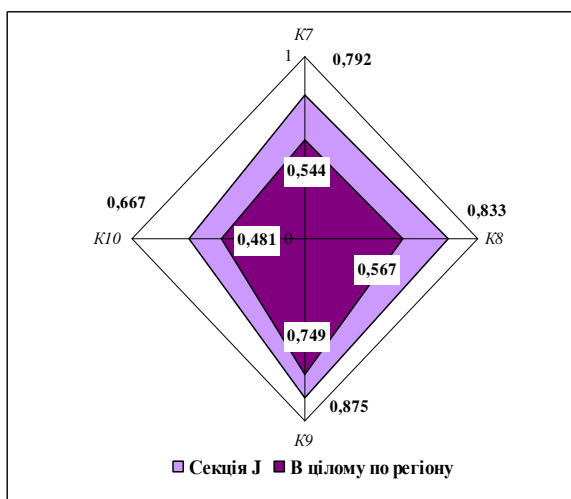

Коефіцієнти платоспроможності:

- K1 – Коефіцієнт автономії
- K2 – Коефіцієнт фінансової залежності
- K3 – Фінансове відношення
- K4 – Коефіцієнт маневреності власного капіталу
- K5 – Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами
- K6 – Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами

Рис. 1. Коефіцієнти платоспроможності малих підприємств АР Крим у 2010 р.*

* Складено автором за оперативними даними ГУС в АРК.

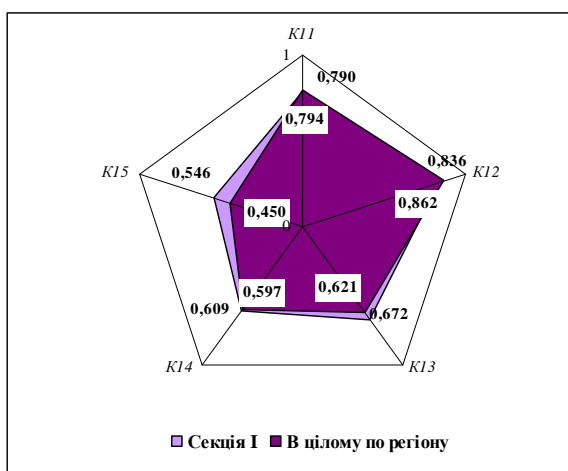

Коефіцієнти ліквідності:

- K7 – Коефіцієнт абсолютної ліквідності
- K8 – Коефіцієнт швидкої ліквідності
- K9 – Коефіцієнт загальної ліквідності
- K10 – Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості

Рис. 2. Коефіцієнти ліквідності малих підприємств АР Крим у 2010 р.*

* Складено автором за оперативними даними ГУС в АРК.

Коефіцієнти ділової активності:

- K11 – Коефіцієнт оборотності активів
- K12 – Коефіцієнт оборотності оборотних активів
- K13 – Коефіцієнт оборотності поточної дебіторської заборгованості
- K14 – Коефіцієнт віддачі власного капіталу
- K15 – Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості

Рис. 3. Коефіцієнти ділової активності малих підприємств АР Крим у 2010 р.*

* Складено автором за оперативними даними ГУС в АРК.

Аналіз результатів, наведений на рис. 3, дозволяє зробити висновок про достатньо високу ділову активність підприємств секції І. Найвищим рівнем характеризується співвідношення чистих доходів із середньорічною вартістю оборотних активів (коефіцієнт оборотності оборотних активів = 0,836), а також рівень співвідношення чистих доходів із середньорічною вартістю активів (коефіцієнт оборотності активів = 0,790). Разом з цим, зазначені оцінки є наближеними до рівня по регіону загалом.

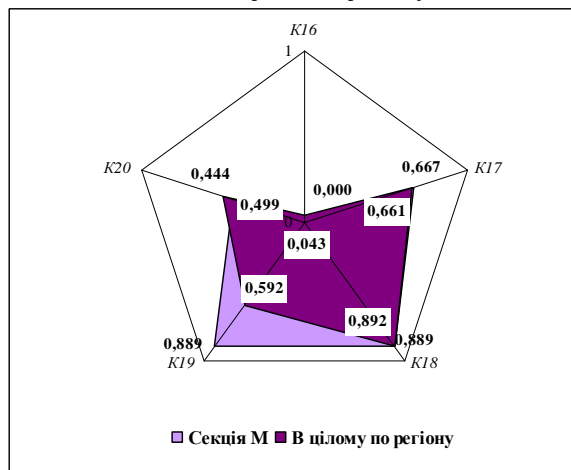

Рис. 4. Коефіцієнти ефективності витрат і капіталу малих підприємств АР Крим у 2010 р.*

* Складено автором за оперативними даними ГУС в АРК.

Результати, наведені на рис. 4, ілюструють достатньо високу ефективність витрат і капіталу підприємств секції М. Найвищим рівнем характеризується співвідношення власного капіталу і активів підприємств (коефіцієнт віддачі власного капіталу = 0,889). Зазначена оцінка в 1,2 раза вища за секцією М порівняно з оцінкою по всіх видах діяльності малих підприємств регіону АР Крим.

За результатами роботи розраховано інтегральний коефіцієнт фінансового стану та економічної діяльності підприємств регіону загалом та за окремими видами

Узагальнюючий коефіцієнт ефективності витрат і капіталу по регіону у 2010 р. становить 0,537. Основними індикативними змінними, що знизили узагальнюючу оцінку, є коефіцієнт рентабельності виробничих витрат (0,043).

Проведений аналіз за секціями КВЕД показав, що найбільшою ефективністю витрат і капіталу характеризуються підприємства секції М «Освіта» (рис. 4.).

Коефіцієнти ефективності витрат і капіталу:

K16 – Коефіцієнт рентабельності (збитковості) виробничих витрат

K17 – Коефіцієнт загальної рентабельності (збитковості) витрат господарської діяльності

K18 – Коефіцієнт рентабельності (збитковості) продажу

K19 – Коефіцієнт загальної рентабельності (збитковості) сукупного капіталу

K20 – Коефіцієнт загальної рентабельності (збитковості) власного капіталу

економічної діяльності. Так для малих підприємств регіону АР Крим I_{fm}^{reg} становить:

$$I_{fm}^{reg} = 0,3 \cdot 0,558 + 0,2 \cdot 0,585 + 0,25 \cdot 0,665 + 0,25 \cdot 0,537 = 0,585$$

Значення визначених інтегрального коефіцієнта фінансового стану та економічної діяльності за видами економічної діяльності наведено в табл. 1 [4].

Таблиця 1. Значення інтегрального коефіцієнта фінансового стану та економічної діяльності за видами економічної діяльності по регіону АР Крим у 2010 р.*

Секція	Вид економічної діяльності	Інтегральний індекс	Абсолютне відхилення
A	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	0,606	0,021
B	Рибальство, рибництво	0,510	-0,075
CDE	Промисловість	0,611	0,026
F	Будівництво	0,555	-0,030
G	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	0,587	0,002
H	Діяльність готелів та ресторанів	0,593	0,008
I	Діяльність транспорту та зв'язку	0,612	0,027
J	Фінансова діяльність	0,646	0,061
K	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	0,561	-0,024
M	Освіта	0,533	-0,052
N	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,570	-0,015
O	Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	0,563	-0,022
Регіон АР Крим загалом		0,585	x

* Складено автором за даними: [5].

Розрахунок відповідного показника за видами економічної діяльності дозволяє зробити висновок, що

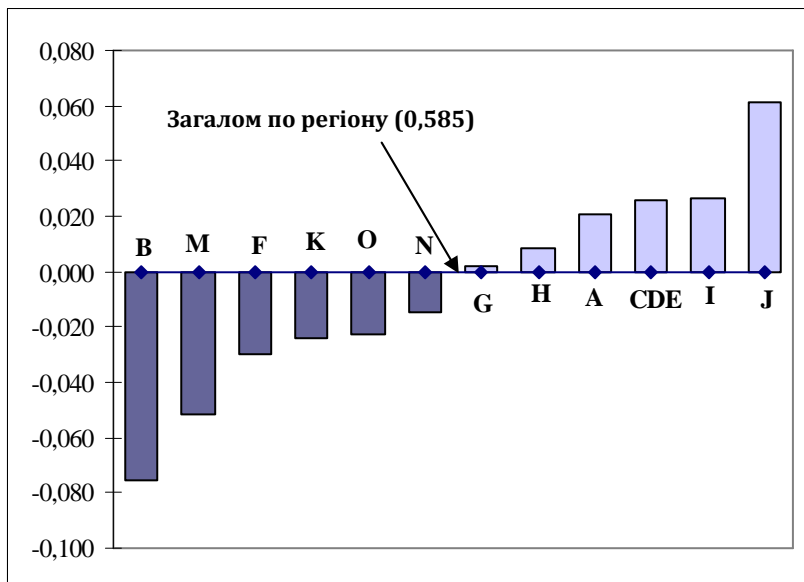
найбільш фінансово стійкою та економічно привабливою є діяльність підприємств, що займаються

фінансовою діяльністю, рівень інтегрального коефіцієнта фінансового стану та економічної діяльності яких є найвищим порівняно з показником загалом по регіону (рис. 5).

Найнижчий рівень інтегрального коефіцієнта фінансового стану та економічної діяльності для малих підприємств секції В «Рибальство, рибництво».

З метою оцінювання взаємозв'язку між фінансовими

показниками метод кореляційно-регресійного аналізу було адаптовано до моделювання ефективності розвитку малого бізнесу. У результаті цього було побудовано моделі залежностей рівня платоспроможності малих підприємств від узагальнюючих показників рівня ліквідності, ділової активності та ефективності витрат і капіталу.

Види економічної діяльності:

- A - Сільське господарство, мисливство, лісове господарство;
- B - Рибальство, рибництво;
- CDE - Промисловість;
- F - Будівництво;
- G - Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку;
- H - Діяльність готелів та ресторанів;
- I - Діяльність транспорту та зв'язку;
- G - Фінансова діяльність;
- K - Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям;
- M - Освіта;
- N - Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги;
- O - Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту.

Рис. 5. Відхилення інтегрального коефіцієнта фінансового стану та економічної діяльності за видами економічної діяльності від його значення загалом по регіону АР Крим у 2010 р.*

* Складено автором за оперативними даними ГУС в АРК.

За характеристиками якості найбільш адекватними виявилися моделі для груп підприємств виробничої та невиробничої сфери.

До виробничої сфери входять підприємства: сільського господарства, мисливства, лісового господарства, рибальства, рибництва, промисловості, будівництва.

До невиробничої сфери належать підприємства, які працюють у галузі торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, діяльності готелів та ресторанів, транспорту та зв'язку, які здійснюють операції з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та надають послуги підприємцям, займаються фінансовою діяльністю, комунальними та індивідуальними послугами; діють у сфері культури та спорту.

Таким чином, на основі застосування методу кореляційно-регресійного аналізу побудовано моделі залежності рівня платоспроможності малих підприємств від узагальнюючих показників рівня ліквідності, ділової активності та ефективності витрат і капіталу для груп підприємств виробничої та невиробничої сфери:

Для підприємств виробничої сфери:

$$Y_V = 0,086 + 0,593 \cdot I_1 - 0,022 \cdot I_d + 0,248 \cdot I_e$$

$$(R^2_{\text{факт}} = 0,450, R^2_{\text{крит}} = 0,038; F_{\text{факт}} = 36,83$$

$$F_{\text{крит}} = 2,60),$$

де Y_V - рівень платоспроможності підприємств виробничої сфери;

I_1 - коефіцієнт ліквідності;

I_d - коефіцієнт ділової активності;

I_e - коефіцієнт ефективності витрат і капіталу.

Кореляційний зв'язок між ознаками моделей істотний, про що свідчить перевищення фактичних значень коефіцієнта детермінації та F-критерій над критичними значеннями.

Для підприємств невиробничої сфери:

$$Y_{NV} = 0,155 + 0,574 \cdot I_1 + 0,006 \cdot I_d + 0,157 \cdot I_e$$

$$(R^2_{\text{факт}} = 0,514, R^2_{\text{крит}} = 0,038; F_{\text{факт}} = 128,25, F_{\text{крит}} = 2,60),$$

де Y_{NV} - рівень платоспроможності підприємств невиробничої сфери.

На основі моделі оцінюється рівень платоспроможності для будь-якого малого підприємства виробничої та невиробничої сфери з усіх виділених груп.

Отримані результати дозволяють зробити висновок про домінуючий вплив на рівень платоспроможності показників ліквідності незалежно від сфери діяльності малих підприємств.

Слід зауважити також, що в ході дослідження також були побудовані моделі регресії за окремими видами діяльності, які є менш надійними, однак

продемонстрували аналогічні результати стосовно пріоритетності впливу чинників на рівень фінансової стійкості.

Таким чином, проведений аналіз фінансових показників малих підприємств України свідчить про задовільний фінансовий стан досліджуваних підприємств загалом та нестачу інвестування. Аналіз платоспроможності та ліквідності показав, що підприємства цих регіонів не в змозі повністю в строк погасити свої зобов'язання. Загрозу фінансовій стабільності робить зростання дебіторської заборгованості, від надійності якої залежить поточна платоспроможність. Недостатність високоліквідних коштів у підприємств призвела до того, що значний обсяг їх термінових зобов'язань виявився покритим активами з досить невеликою оборотністю дебіторської заборгованості, у результаті якої малі підприємства у 2010 році зазнали збитків.

Аналіз рентабельності показав нестійкий фінансовий стан досліджуваних підприємств через нульовий рівень отриманого чистого прибутку на багатьох підприємствах України. Збільшення прибутку відбувалося завдяки підвищенню продажних цін, а не через зниження собівартості та швидкої оборотності товарів. Значення коефіцієнтів фінансової стійкості досить ясно показують, що діяльність досліджуваних підприємств фінансується загалом за рахунок власних коштів.

Розраховані інтегральні узагальнюючі оцінки дозволили виявити розбіжності у розвитку та ефективності функціонування малих підприємств за регіонами та за видами економічної діяльності, а також дають можливість використовувати отримані дані при формуванні регіональних програм розвитку підприємницької діяльності.

Список літератури

1. *Иванова, Т. Методические подходы к оцениванию эффективности деятельности предприятий малого бизнеса [Текст] / Т. Иванова // Математическое моделирование в управлении рисками : Междун. Научн.-практ. Конф. : тези докл. – Саратов, 2012. – С. 64–69.*
2. *Огай, М. Ю. Застосування узагальнюючих показників при оцінюванні якості роботи суду [Текст] / М. Ю. Огай // Статистика України. – 2011. – № 1. – С. 51 – 56.*
3. *Огай, М. Ю. Методологія карток громадського звітування як інструмент оцінювання якості муніципальних послуг [Текст] / М. Ю. Огай // Статистика України. – 2010. – № 2. – С. 14 – 18.*
4. *Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2005 / Національний класифікатор України: наказ Держспоживстандарту України № 375 від 26.12.2005 р. Текст.дані [Електронний ресурс] // Режим доступу до дж.: <http://zakon.rada.gov.ua/go/v0375609-05>. – Назва з екрана.*
5. *Діяльність малих підприємств Автономної Республіки Крим у 2010 році [Текст] / [за ред. Н. Г. Григоренко] – Сімферополь: Державний комітет статистики України. Головне управління статистики в АРК, 2011. – 178 с.*
6. *Ковтун, Н. В. Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: теорія, методологія, практика: монографія [Текст] / Н. В. Ковтун. – К.: ПВЦ ТОВ «Імекс-ЛТД», 2005. – 420 с. – ISBN 966-8861-07-8.*
7. *Єріна, А. М. Статистичне моделювання та прогнозування: навч. посібник [Текст] / А. М. Єріна – К.: КНЕУ, 2001. – 170с. : рис. – ISBN 966-574-209-4.*
8. *Дубров, А. М. Многомерные статистические методы: учебник. [Текст] / А. М. Дубров, В. С. Мхитарян, Л. И. Трошин. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 352 с. – ISBN 5-279-01945-3.*
9. *Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу: навч.посібник / Г. І. Купалова. – К.: Знання, 2008. – 639 с.*
10. *Моторин Р. М., Чеботовський Е. В. Статистика для економістів: навч.посіб. / Р. М. Моторин, Е. В. Чеботовський. – К.: Знання, 2009. – 430 с. – ISBN 978-966-346-664-4.*

РЕЗЮМЕ

Иванова Татьяна

Интегральная оценка финансового состояния малых предприятий АР Крым

Рассмотрены существующие подходы к оцениванию финансового состояния и эффективности деятельности малых предприятий. Дана оценка составляющим финансового состояния малых предприятий. Рассчитан интегральный коэффициент финансового состояния и экономической деятельности малых предприятий по видам экономической деятельности. Построены модели зависимости уровня платежеспособности малых предприятий от обобщающих показателей.

RESUME

Ivanova Tetyana

Integral estimation of the financial state of small enterprises of Crimea

The existent approaches as for the evaluation of the financial state and efficiency of activity of small enterprises are considered. An estimation is given to the constituents of the financial state of small enterprises. The integral coefficient of the financial state and economic activity of small enterprises on the types of economic activity is calculated. The models of dependence of level of solvency of small enterprises from summarizings indexes are built.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2012 р.